

Elena Koriakowcewa
Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny, Siedlce
elena.koriakowcewa@gmail.com

SŁOWOTWÓRCZE ZASOBY NOWYCH STYLÓW FUNKcjONALNYCH W JĘZYKACH SŁOWIAŃSKICH*

Słowa kluczowe: ameroglobalizacja, internacjonalizacja, kompozycja, afiksacja, wyspecjalizowane typy słowotwórcze, analityczność, aglutynacja

Keywords: ameroglobalization, internationalization, compounding, affixation, specialized words-formative types, analyticness, agglutination

Wprowadzenie

Zachodzące od drugiej połowy XX w. procesy globalizacyjne powodują zmiany sposobów życia, zachowania, światopoglądu i kultury Słowian (Miczka 2006). Środkiem globalizacji współczesnej kultury narodów słowiańskich, a faktycznie „amerykanizacji” (Иноземцев 2004), jest „globalny” język angielski. Języki słowiańskie wchłaniają „kosmopolityczny slang”, zwiększa się słowotwórcza aktywność i produktywność kalk i hybryd. „Ameroglobalizacja” sprzyja zmniejszaniu się różnorodności stylistycznej tych języków i zacieraniu granic między stylami funkcjonalnymi (Нещименко 2006).

* Artykuł jest polską wersją tekstu *Словообразовательные ресурсы новых функциональных стилей славянских языков*, [w:] E. Koriakowcewa (red.), *Słowotwórstwo a nowe style funkcjonalne języków słowiańskich / Word-formation and the new functional styles of Slavic languages. International Slavistic Committee Commission on word-formation. Papers in thematic session. XV International Congress of Slavists, Belarus, Minsk, 20–27.08.2013*, Siedlce 2013, s. 9–38.

We współczesnych językach słowiańskich można dostrzec ogólną tendencję do degradacji neutralnego stylu (tj. normy), co wiąże się z uaktywnieniem niższych rejestrów językowych (argot, potocznego, wulgarne) (Ohnheiser 2003). Jedynym stylem funkcjonalnym niepodlegającym degradacji i wulgaryzacji pozostaje styl naukowy (Химик 2004; Казак 2012). Wzmocnieniu pozycji języka mówionego sprzyja rozwój technik informacyjnych, który spowodował powstanie i rozwój socjolektu komputerowego (Pisková 2007; Русакова 2007; Барт 2010).

Pod wpływem czynników socjokulturowych i w związku z globalną degradacją i stylistycznym uproszczeniem języków słowiańskich zmieniają się kryteria ustalania stylów funkcjonalnych, a w konsekwencji zmienia się stylistyczna mapa tych języków. Nierzadko uważa się, że w nowym podziale stylistycznym należy brać pod uwagę czynnik demograficzny, pochodzenie, wyznanie, zawodową i społeczną przynależność użytkowników języka (Нещименко 2006). Wyróżnia się takie nowe style funkcjonalne, mające własne cechy słowotwórcze, leksykalne, gramatyczne i syntaktyczne, jak język środków masowego przekazu (dalej SMP), język reklamy, socjolekt komputerowy i dyskurs religijny.

Niniejszy artykuł jest poświęcony specyfice środków słowotwórczych w dobie „ameroglobalizacji”, które składają się na zasoby gwałtownie rozwijającego się języka SMP i języka reklamy, oraz ogólnej charakterystyce słowotwórczych cech socjolektu komputerowego¹.

1. Nowe słowotwórcze zasoby języka mediów

Język SMP – to nowa, kształtująca się odmiana języka, która wywiera największy wpływ na systemy języków narodowych i okazuje się papierkiem lakmusowym najwcześniej ujawniającym tendencje zarysowujące się w rozwoju danego systemu (Кудрявцева, Дядечко, Черненко, Филатенко 2004).

Ze względu na siłę, z jaką język SMP oddziałuje na odbiorców, kształtuje gusty językowe, zachowania i normy, nie da się go porównać z językiem literatury pięknej lub z jakąkolwiek inną odmianą języka narodowego. Można by powiedzieć, że pretenduje on do roli **języka ogólnego, standardu**, być może wszystkich narodów słowiańskich (Нещименко 2010).

Analiza innowacji słowotwórczych w tekstach medialnych pozwala zobaczyć, w jaki sposób w świadomości językowej Słowian odbijają się, poprzez procesy nominacyjne, nowe zjawiska współczesnego życia społecznego. To właśnie derywacja odzwierciedla sposoby ujmowania rzeczywistości, w których morfemy (rdzenie i afiksy) są wykorzystywane do obiektywizacji nowych pojęć i relacji.

1 Źródłami materiału leksykalnego są tu elektroniczne korpusy języków słowiańskich, bazy sloganów reklamowych, bazy słownikowe oraz materiały znajdujące się w artykułach, monografiach i autoreferatach kandydackich i doktorskich dysertacji. Wszystkie pozycje podaję po artykule.

Wśród neologizmów tworzonych w słowiańskich SMP najważniejszą rolę odgrywają rzeczowniki. Mówią o tym nie tylko wskaźniki ilościowe, ale też jakościowe: widać bardzo różnorodne sposoby i modele ich tworzenia, zarówno tradycyjne, jak i nowe (Ильясова 2002). Wykorzystuje się afiksy obce i nacechowane ekspresywnie, a także należące do różnych stylów, co jest świadectwem takich tendencji rozwojowych, jak internacjonalizacja, integracja i ekspresywizacja.

1.1. Internacjonalizacja i nowe formanty w medialnych neologizmach

Analiza zebranych internacjonalizmów wskazuje, że anglo-amerykańska „językowa hegemonia” spowodowała zmianę źródła tego rodzaju słownictwa. W miejsce języków klasycznych (greki, łaciny) przyszedł język „ogólnoświatowy” (Görlach 1998; Рыцарева 2002). O ile w latach 60. XX w. można było obserwować stopniowe wchodzenie do stylu naukowego i publicystycznego internacjonalizmów pochodzenia grecko-łacińskiego, o tyle od początku lat 90. internacjonalizacja staje się nadzwyczaj gwałtowna, a nawet agresywna. Świadczy o tym mocno rosnąca liczba anglicyzmów (internacjonalizmów), przenikających do wszystkich podsystemów języka (Bosák 2003; Waszakowa 2005). Rolę głównego pośrednika odgrywają tu SMP; przez nie ten rodzaj leksyki dociera do języka ogólnego.

Masowy napływ internacjonalizmów pochodzenia angielskiego wpływa na systemy słowotwórcze przejmujących je języków słowiańskich, wywołując różnego rodzaju zmiany. Zapożyczanie anglicyzmów do tych języków, charakteryzujących się „nadzwyczajną bliskością systemów słowotwórczych” (Мельничук 1986: 46), często powoduje jednak identyczne konsekwencje i sprzyja powstawaniu podobnych innowacji słowotwórczych w tekstach słowiańskich SMP. We wszystkich współczesnych językach słowiańskich badacze zauważają takie przejawy internacjonalizacji, jak: 1) wykorzystywanie internacjonalizmów jako podstaw derywacyjnych; 2) uaktywnienie się internacjonalnych afiksów; 3) osiąganie przez zapożyczone elementy statusu prefiksów i sufixów lub prefiksoidów i sufixoidów; 4) powstawanie nowych modeli derywacyjnych (Ohnheiser 2003: 47). Procesy te opisywane są w pracach poświęconych interesującym nas tu zjawiskom w poszczególnych językach słowiańskich (np. Bozděchová 1997; Рыцарева 2002; Аврамова 2003; Lotko 2003; Waszakowa 2005; Семёнова 2007; *Przejawy* 2009).

1.1.1. W tekstach SMP wszystkich krajów słowiańskich obserwuje się zwiększenie aktywności derywacyjnej afiksów (internacjonalizmów) zapożyczonych jeszcze przed „ameroglobalizacją”. Wysoką produktywnością wyróżniają się grecko-łacińskie sufiksy *-изация/-изація/-изацыя/-изацья/-изacja/-izace/-izacia*; *-изм/-изѣм/-izam/-izm/-ismus*; *-учм/-ista/-ysta* – znane językom słowiańskim od XVI–XVII w.

Do początków XXI w. możliwości sufiksów *-изация/-изация/-изация/-изация/-изация/-изация/-изация* znacznie się zwiększyły, podobnie jak ich potencjał stylistyczny:

denominalne *nomina actionis* zaczęto tworzyć nie tylko w stylu naukowo-technicznym, ale także w literackim mówionym czy publicystycznym (Аврамова 2003; Коряковцева 2008). Najbardziej produktywne typy słowotwórcze z tymi sufiksami to nazwy procesów o następujących znaczeniach kategorialnych:

- a) ‘uczynić tym, na kogo wskazuje podstawa’: bułg. *циганизация*; pol. *debilizacja, gburyzacja*; ros. *дебилизация, кренизация, хамизация*; czes. *blbizace* ‘kretynizacja’;
- b) ‘podlegać działaniom tego, co nazywa podstawa’: bułg. *идеологизация*; pol. *ideologizacja*; ros. *алкоголизация*; czes. *ideologizace*;
- c) ‘doprowadzić do stanu nazwanego w podstawie’: bułg. *параноизация*; pol. *paranoizacja*; ros. *параноизация, шизофренизация*; czes. *paranoizace*;
- d) ‘uczynić takim, na jakiego wskazuje podstawa’: bułg. *визуализация*; pol. *infantylizacja*; ros. *инфантилизация, экстремизация*; czes. *infantilizace*;
- e) ‘zachowywać się, postępować tak, jak osoba nazwana w podstawie’: bułg. *живковизация* (Живков), *костовизация* (Костов); pol. *lepperyzacja* (Lepper), *kaczoryzacja* (Kaczory); ros. *ельцинизация* (Ельцин); słowen. *jelinčičizacija* (Jelinčič); czes. *zemanizace* (Zeman).

1.1.2. Rozwój demokratycznych instytucji w dawnych krajach socjalistycznych i polityczny pluralizm znalazły odzwierciedlenie między innymi we wzroście aktywności typów słowotwórczych z formantami *-изм/-изъм/-изам/-izm/-ismus*. Powstały nowe derywaty – nazwy doktryn ideowych i politycznych, motywowane nazwami osobowymi – nazwiskami działaczy politycznych, np.: bułg. *желевизъм* (Желев), *костовизъм* (Костов); pol. *kaczymizm, lepperyzm*; ros. *ельцинизм* (Ельцин), *путинизм* (Путин); czes. *haiderizmus* (Haider), *klausizmus* (Klaus).

1.1.3. Za pomocą sufiksów (internacjonalizmów) *-ucm/-ista/-ysta* tworzy się desubstantywnie *nomina agentis*: bułg. *сърфист, психотеропист, програмист*; pol. *sloganista*; ros. *программист, рекламист*; czes. *sloganista*, i *nomina pertinentia*: bułg. *костовист, миланист, мозерист, муунист*; ros. *ельцинист, мунист*; czes. *lepenista*.

Dużą część *nomina pertinentia* tworzy się od imion lub nazwisk przywódców politycznych lub religijnych, np.: bułg. *костовист* ‘zwolennik Iwana Kostowa’; pol. *kaczynista*; ros. *ельцинист*; czes. *lepenista* ‘zwolennik J.-M. Le Pena’, *moonista* ‘członek Kościoła Zjednoczeniowego Moona’.

1.1.4. Aktywizacji słowotwórczej morfemów pochodzenia grecko-łacińskiego we współczesnych językach słowiańskich sprzyja w dużym stopniu zwiększenie ich produktywności w „globalnym” języku angielskim (Рыцарева 2002). Afiksy te są wciąż zapożyczane z tekstów SMP do języków słowiańskich, ale wcześniej przechodzą przez medium angielskie, gdzie nierzadko nabywają nowych znaczeń. Na przykład w ostatnich latach „ameroglobalizacja” przyczyniła się do wzrostu aktywności słowotwórczej w językach

słowiańskich afiksów *ex-*, *mega-*, *super-* (pochodzenia grecko-łacińskiego), ale w znaczeniach, które uzyskały one w derywatach angielskich (Коряковцева 2009a: 184). Porównajmy choćby znaczenie łac. *ex-* ‘z’ i wtórne znaczenie tego morfemu, który stał się radiksoidem, *ex-* ‘były’ w języku angielskim² i w językach słowiańskich, które go zapożyczyły: bułg. *екс-денымат*, *екс-Югославия*; pol. *ekspremier*, *eksksiądz*; ros. *экс-премьер*, *экс-муж*; czes. *exambasador*, *exmilenec*, *exředitel*.

W tekstach współczesnych słowiańskich SMP „neolacińskie” morfemy *ex-*, *mega-*, *super-* cechują się aktywnością słowotwórczą. Funkcjonują nie tylko w wyrazach zapożyczonych z angielskiego, ale łączą się też z podstawami rodzimymi (np. ros. *экс-премьер*, *мегашоу*, *суперснайпер*; bułg. *ексденымат*; pol. *ekspremier*, *megahit*, *supermarket*; czes. *exambasador*, *megamarket*, *superfirma*; także: ros. *экс-муж*, *суперженицина*; bułg. *екс-Югославия* (przykład Cvetanki Avramovej); pol. *eksksiądz*, *supermatka*; czes. *exmilenec*, *exředitel*, *megadávka*, *megaměsto*, *superřlověk*, *superobchodník*).

1.1.5. W wyniku ekspansji języka angielskiego jako efektu globalnej komunikacji i SMP, które wspierają lingwokulturową modę anglo-amerykańską, w systemach słowotwórczych języków słowiańskich tworzy się model derywacyjny z formantami *-инг/-ing/-ink*. Jego upowszechnianiu sprzyjają odbiorcy tekstów medialnych.

1.1.5.1. We współczesnym języku rosyjskim funkcjonuje ponad 300 internacjonalizmów – *nomina abstracta* z końcowym *-инг* (ССИС), których frekwencja w mowie znacznie wzrosła pod wpływem tekstów medialnych, zob. np.: *бодибилдинг*, *боулинг*, *брэндинг*, *брифинг*, *(винд)сёрфинг*, *дайвинг*, *драйвинг*, *заппинг*, *инжиниринг*, *картинг*, *кастинг*, *кикбоксинг*, *клиринг*, *консалтинг*, *лизинг*, *лифтинг*, *маркетинг*, *мониторинг*, *паркинг*, *пирсинг*, *пилинг*, *рейтинг*, *рес(т)линг*, *роуминг*, *скайтинг*, *скриннинг*, *туринг*, *тьюнинг*, *хеппенинг*, *холдинг*, *хостинг*, *форфейтинг*, *франчайзинг*, *шоппинг* i in.

Wbrew pogładowi T.W. Maximowej i Je.W. Pietruchiny we współczesnym języku rosyjskim segment *-инг* nie jest „pseudo- i quasi-sufiksem” (Maximova 2002: 213; Петрухина 2010: 426) – utracił on „morfologiczną unikatowość”, ponieważ został wyodrębniony z wyrazów zapożyczonych (por. *треш-инг*, *маркет-инг*), tworzy serie derywatów, wykorzystuje się go w derywacji nazw czynności od imiennych podstaw rodzimych. Jeśli odwołać się do kryteriów identyfikacji afiksów: dystrybucyjnego i funkcjonalnego (zdolność pełnienia funkcji semantycznej i gramatycznej), trzeba uznać segment *-инг* za sufiks, często wykorzystywany w słowotwórstwie języka rosyjskiego, co świadczy o jego całkowitej morfologizacji (Сологуб 2002; Григорьев 2005).

Sufiks ten jest także bardzo chętnie wykorzystywany przez rosyjskich dziennikarzy. W tekstach medialnych pojawiają się dziesiątki hybrydalnych nazw czynności

2 We współczesnym języku angielskim *ex*, który nabył znaczenie ‘były’ już w angielszczyźnie, występuje nawet samodzielnie, por. tytuł filmu „The ex” (= Były kochanek). [Dodajmy, że *eks* w tym znaczeniu, ‘były mąż, chłopak, partner’, spotyka się także w polszczyźnie. Red.]

w rodzaju *вининг* ‘распитие вина’, *водопадинг* ‘преодоление водопадов’, *водкинг* ‘распитие водки’, *глинтвейнинг* ‘приготовление глинтвейна’, *гулянинг* ‘прогулка’, *каякинг* ‘перемещение на каяках’, *позоринг* ‘опозорививание’, *приколинг* ‘рассказывание приколов, т.е. шуток’, *путинг* ‘рекламная кампания Путина’, *пьянинг* ‘пьянка’, *троллинг* (< *троль*) ‘оскорбление участников интернет-форумов т.н. *троллями* – злобными насмешниками’, *шокинг* ‘шокирование’, *щекотинг* ‘щекотание’. A także: *бабинг*, *базаринг*, *лэжинг*, *магазининг*, *мотоциклинг*, *параноинг*, *пивинг*, *травкинг*, *шашлыкинг*, *шизофренинг/шизинг* itp. To „ingowe tsunami” zapożyczeń, będące skutkiem angloamerykanizacji współczesnych rosyjskich SMP i bilingwizmu rosyjsko-angielskiego, który rozwija się w środowisku rosyjskiej młodzieży, doprowadziło do zupełnego przyswojenia omawianego sufiksu angielskiego gerundium i przekształcenia go w morfem o znaczeniu procesualnym, regularnie dołączany do podstaw rosyjskich rzeczowników, co z kolei prowadzi do pojawienia się licznych neologizmów nacechowanych ironicznie i mających charakter gier językowych, np. *автобусинг*, *автомобилинг*, *барабанинг*, *блюдолизинг*, *болванинг*, *ведьминг*, *дурачинг*, *зацепинг*, *лизоблюдинг*, *маршруткинг*, *мужикинг*, *подлизинг*, *подхалиминг*, *пляжинг*, *сексинг*, *троллейбусинг*, *шакалинг*, *шлюхинг*, *электричинг* itd. (Коряковцева 2012).

To, że nazwy procesów tworzone za pomocą sufiksu *-инг* pojawiają się w grze językowej, bardzo rozpowszechnionej we współczesnym rosyjskim uzusie mownym, nie dyskwalifikuje go jako formantu, ponieważ „okazjonalizmy ludyczne są tekstową aktualizacją niezrealizowanych możliwości języka, tkwiących w samym jego systemie” (Лыков 1976: 53).

1.1.5.2. Jeśli w języku rosyjskim nastąpiła całkowita adaptacja angielskiego sufiksu, a następnie zaczęła wzrastać jego aktywność w tekstach SMP, to w bliskich mu językach słowiańskich – bułgarskim, polskim³ i słoweńskim – morfologizacja „form ingowych” osiągnęła porównywalne stadium.

W tych językach, a także w czeskim, element *-инг/-ing/-ink* nie wyróżnia się produktywnością, chociaż w tekstach SMP pojawiają się terminy angielskie: w bułgarskim – transkrybowane cyrylicą (*бодибилдинг*, *лифтинг*, *шейпинг*); w polskim, słoweńskim i czeskim – przede wszystkim jako zapożyczenia (*drafting*, *lifting*, *peeling*, *rafting*).

W czeskim morfologizacja zachodzi silniej niż w bułgarskim, polskim i słoweńskim; obok zapożyczeń w rodzaju *restyling*, *homeshopping*, *holding*, *paragliding*, *peacekeeping*, *peeling*, *rafting*, *rating* itp. w języku pisanym używa się także wyrazów z wariantem *-ink*:

3 **„Plażing, smažing, grilling, piwing, piszing, spacing”** – można wymieniać w nieskończoność. Wśród części polskiej młodzieży zapanowała niezdrowa moda na nadmierne «ingowanie» swoich wypowiedzi. Zwłaszcza w internecie, ale podobnych «kwiatków» nie brakuje też w rozmowach na żywo. Po co? Szczerze nie wiem, zwłaszcza, że niektórzy pewnie nawet nie wiedzą, skąd się to wzięło”, natemat.pl/71763,mikolaj-rej-zamieniony-w-zombie-zwalcza-natemating, 14 XI 2013 – Red.

marketink, *mítink*, *šejpink*, *šopink*. Podobnie jak rosyjski formant *-инг* izofoniczny czeski element *-ink* może pełnić funkcje sufiksu, choć z jego pomocą są derywowane tylko pojedyncze nazwy czynności (rzadziej – nazwy stanów) od rodzimych, czeskich podstaw zarówno werbalnych (*ležet* – *lež-ink*, por. ros. *лѣжунг*), jak i imiennych, w których strukturze semantycznej nie ma komponentu procesualnego (*pivo* – *piv-ink*, por. ros. *пивунг*). W odróżnieniu od języka rosyjskiego w czeskim element *-ing/-ink* pozostaje w stadium derywowania rzadkich, okazjonalnych derywatów.

1.1.6. SMP, narzucające socjokulturowe i językowe mody, mają wpływ także na społeczny prestiż zarówno poszczególnych leksemów, jak i całych typów słowotwórczych, będąc głównymi „dostawcami” neologizmów, zapożyczeń, internacjonalizmów, hybrydalnych derywatów, wreszcie nowych formantów i modeli słowotwórczych. Z postępującą dzięki SMP i „nowej łacinie”, tj. angielszczyźnie, globalną unifikacją wiąże się pojawienie i międzynarodowa ekspansja takich pseudoafiksalnych morfemów, jak: *-gate*, *-(o)holik*, *-mania*, *-fobia*. Genetycznie są to wyrazy rdzenne, które status sufiksoidów uzyskały przez przyłączanie ich do morfemów rdzennych w językach biorcach, w tym także w językach słowiańskich.

1.1.6.1. Morfem *-gate*, którego wzrastająca produktywność wynika z dziennikarskiego słowotwórstwa, znajdujemy w nazwach afer w 16 językach europejskich (Görlach 1998). Autorzy AHDEL charakteryzują go jako sufiks oznaczający ‘skandal spowodowany bezprawną działalnością urzędników państwowych’ („suffix: ‘A scandal involving alleged illegal acts and often a cover-up, especially by government officials’”). Z kolei LDCE (584–585) zauważa, że od lat 80. XX w. *-gate* jest wykorzystywany w połączeniach z nazwami własnymi (przede wszystkim z antroponimami) oraz z nazwami miejsc do nazywania wydarzeń związanych z niemoralnym zachowaniem polityka lub działacza społecznego („used with the name of a place or a person to give a name to an event involving dishonest behaviour by a politician or other public official” LDCE 584–585).

W językach słowiańskich derywaty analogiczne do *Contragate*, *Irangate* i *Dianagate*, tworzone według modelu: *nomen proprium* a. *nomen loci*, a. *nomen obiecti* + formant *-gate/-gejt/-zeŭm* → nazwa afery, pojawiły się dopiero w początkach XXI w., gdy sensacyjne i skandaliczne informacje zdobyły sobie szczególną pozycję w posocjalistycznych SMP. Tworzenie owych hybryd za pomocą izofonicznych wariantów elementu *-gate/-zeŭm/-gejt* o znaczeniu ‘afera, skandal’ jest efektywnym chwytem manipulacyjnym, obecnie chętnie wykorzystywanym w posocjalistycznych SMP we wszystkich państwach słowiańskich, gdy chce się przekazać negatywną informację i wywołać u jej odbiorcy emocjonalną reakcję (Коряковцева 2009b). Niejednakową produktywność i aktywność w poszczególnych językach słowiańskich elementu *-gate/-zeŭm/-gejt* można tłumaczyć przyczynami wewnętrznymi i zewnętrznymi językowymi.

1.1.6.1.1. W текстах росыjsких SMP неологизмы з элементом *-гейт* są przede wszystkim назвами афер політичных звязаных з:

- a) зnanymi postaciami: *Бушгейт*, *Дианагейт*, *Камиллагейт*, *Моникагейт*, *Шерригейт* ('скандал wokół żony премьера Великой Британии Cherie Blair'), а также: *Ельцингейт*, *зюгановгейт*, *Медведевгейт*, *Немцовгейт*, *Путингейт*, *янаевгейт*;
- b) объектами аферы: *ваучергейт*, *порногейт* ('скандал звязаны з rozpowszechnianiem pornografii');
- c) местом (краем, miastem, siedzibą rządu): *Ватикангейт*, *Ирангейт*, *Казахгейт*, *Каспийгейт*, *Кремльгейт*, *Москвагейт*, *Пермьгейт*, *ЮАРгейт*⁴.

W ciągu ostatnich dwóch lat w текстах SMP появилось się ponad 40 rzeczowników на *-гейт*: *Абрамовичгейт*, *Азербейт*, *Алтайгейт*, *Американгейт*, *армянгейт*, *Афгангейт*, *Башкиргейт*, *белорусгейт*, *видеогейт*, *газгейт*, *Газпромгейт*, *Гиффенгейт*, *грузингейт*, *Израильгейт*, *Иракгейт*, *Кавказгейт*, *Киргизгейт*, *климатгейт* 'скандал wokół Климатической доктрины', *Клинтонгейт*, *Киевгейт*, *кудрингейт*, *Лужковгейт*, *Морозгейт*, *Обамагейт*, *ООНгейт*, *Осетингейт*, *педофилгейт*, *пензионергейт*, *Пентагонгейт*, *Румынгейт*, *Саркозигейт*, *Сеулгейт*, *Сибнефтьгейт*, *Таджикгейт*, *телефоногейт/телефонгейт*, *Туркменгейт*, *угольгейт*, *украингейт*, *Уралгейт*, *Хилларигейт*, *чеченгейт*, *шпионгейт*, *Юкосгейт*, *Юлькагейт*, *Эстонгейт* i in.

1.1.6.1.2. Wysoka jest produktywność *-гейт* w języku ukraińskim, o czym świadczy regularne pojawianie się w текстах SMP struktur w rodzaju *Обамагейт*, *телефоногейт*, izofonicznych z росыjskimi назвами процесов, oraz неологизмів типу *кучмагейт*, *парламентгейт*, *тимошенкогейт*, *ющенкогейт*⁵.

Popularność derywatów z sufiksem *-гейт*, obserwowana w językach росыjskim i ukraińskim, tłumaczy się jego całkowitą adaptacją fonetyczno-graficzną oraz wygodą w stosowaniu go w derywacji skondensowanych semantycznie nazw. Do struktury semantycznej wyrazów pochodnych *-гейт* wnosi znaczenie rodzajowe 'афера, skandal', podczas gdy podstawa słowotwórcza wnosi charakterystykę jakościową: 'skandal': finansowy (*кризисгейт*), polityczny (*Путингейт*, *ющенкогейт*), energetyczny (*нефтегейт*), seksualny (*сексгейт*, *порногейт*).

Derywaty z omawianym sufiksoidem są nieregularne semantycznie, co wywołuje wielomotywyjność, np. *Казахгейт* może być odniesiony zarówno do nazwy kraju

4 Zob. ИноСМИ.Ru: *Путин и Буш: «Дело Разведгейта»* (www.gr-sila.ru/document_id89.html); *«Польский сексгейт»* (www.vremya.ru/2006/225/5/166727.html); *«Уотергейт vs Немцовгейт»* (stringer.ru/publication.mhtml); *«Камиллагейт»*, как потом окрестили эту сенсационную историю, обернулась для и без того нелюбимого народом Чарльза всеобщим порицанием («Коммерсантъ» nr 148/П (3479), 14 VIII 2006).

5 Нр. *«Тимошенкогейт»* знову виявився в центрі уваги українських газет минулого тижня (www.zakarpattia.ru/node/938); *«Ющенкогейт»*. Конфлікт між Президентом і прем'єр-міністром України може вилитися у великий міжнародний скандал (novynar.com.ua/all/2008/october/d6/print).

Kazachstan ('skandal, który wybuchł w Kazachstanie'), jak i do nazwy etnicznej *Kazach* ('skandal, w który wmieszani są Kazachowie'); analogicznie: *Башикурзеѳт*, *белорусзеѳт*, *Туркмензеѳт* i in. Niekonsekwentne stosowanie wielkiej litery w tego rodzaju wypadkach sprzyja dwojakiej interpretacji. Rozmytość znaczeń leksykalnych nazw afer na *-zeѳт* czyni je bardzo dogodnym środkiem tworzenia fałszywych aluzji w manipulowaniu opinią publiczną, jakiej dopuszczają się SMP.

1.1.6.1.3. W językach południowosłowiańskich: bułgarskim, macedońskim i serbskim, *-gate* w formie *-zeѳт/-zejm* jest produktywny tylko w pierwszym z nich, gdzie odnotowano neologizmy – nazwy politycznych afer związanych z:

- a) znanymi osobami: *Шерпузеѳт* (*Cherie Blair*);
- b) z obiektami: *брѳмбарзеѳт*, *досиезеѳт*, *Козлодуйзеѳт*, *телефонзеѳт* (Аврамова 2009: 85).

1.1.6.1.4. W językach zachodniosłowiańskich: polskim, słowackim i czeskim, w nazwach afer zapożyczonych z angielskiego (*Afganistangate*, *Irangate*, *moneygate*, *Reagangate*, *Wallisgate*, *Watergate*) zachowuje się oryginalną postać graficzną *-gate*. Produktywność interesującego nas tu sufiksoidu w tych językach nie jest tak wysoka jak w rosyjskim, ale oczywiście powstają okazjonalizmy z jego udziałem, np. pol. *cytrynagate*, *FOZZ-gate*, *Kaczorgate*, *kasynogate*, *Kulczykgate*, *Leppergate*, *marlborogate*, *Michnikgate*, *Orlengate*, *ropagate*, *Rywingate*, *snapsgate*, *trabantgate*, *telegate*, *Tuskogate*, *Wawelgate*; słow. *plazmagate*; czes. *jelcingate*, *Judrgate*, *kučmagate*, *Monikagate*, *ropagate*, *sexgate/sexygate*, *srbogate*, *zombigate*; por. też chorw. *agrogate*, *Fadiljgate*, *saborgate* (zob. np.: Muhvić-Dimanovski 2005; Waszakowa 2005).

1.1.6.1.5. W rosyjskim, podobnie jak w innych językach słowiańskich używających cyrylicy, rzeczowniki z elementem *-zeѳт/-zejm* są rodzaju męskiego (jak wyraz *скандал*), podczas gdy w językach słowiańskich z alfabetem łacińskim derywaty na *-gate/-gejt* nie odmieniają się i łączą się z określającymi je przymiotnikami rodzaju żeńskiego – analogicznie do rzeczownika *afery* (por. pol. „*Leppergate* była **zgodna** z prawem?” (www.forum.gazeta.pl); czes. „*Česká «judrgate» patří nepochybně k událostem, které přispěly ke zlepšení politické kultury v zemi*” (www.neologismy.cz)).

Rozważając morfologiczny status elementu *-zeѳт/-gate* w językach bułgarskim, polskim i czeskim, badacze proponują uznać go albo za morfem rdzenny hybrydalnych złożów (Jadacka 2001: 93–94; Przybylska 2002), albo za sufiksoid (Martincová, Savický 1987; Kreja 1993; Waszakowa 2005; Аврамова 2009).

Faktem jest, że analizowany element, zapożyczony do języków słowiańskich przez SMP, z punktu widzenia etymologii jest rdzeniem, jednak w latach 80. XX w. w języku źródłowym (angielskim) utracił znaczenie rdzenne. Tak więc mamy podstawy, by uważać go w językach zapożyczających za sufiksoid.

1.1.6.2. Internacjonalizm *-oholic* został wyabstrahowany z rzeczownika *workoholic*, który według MWD narodził się w amerykańskiej anglijszczyźnie w 1968 r. (zob. Wyrwas 2006). AHDEL charakteryzuje go jako sufiks o znaczeniu: ‘osoba patologicznie uzależniona od czegoś’ („one that is addicted or compulsively in need of”).

Już w początkach lat 90. XX w. w językach słowiańskich tworząco za jego pomocą nazwy ludzi chorobliwie uzależnionych od czegoś lub od kogoś, por.: bułg. *работохолик, сексохолик*; pol. *mlekoholik, naukoholik, pracoholik, seksoholik, stodyczoholik, sklepoholik, zakupoholik*; ros. *трудоголик*; słow. *sexoholik*; słowen. *čokoholik, fotoholik, šopingoholik, stripoholik* (za: Stramljič Breznik 2009); chorw. *ženoholik* (za: Štebih Golub 2012); czes. *čokoládoholik/čokoholik, jablkohtolik, jídlohtolik, nákuhtolik, netholik, sexoholik, streshtolik, surfhtolik, vorkoholik/workoholik*.

Do pierwszego dziesiątka lat XXI w. w wielu językach słowiańskich derywacyjna baza modeli z sufiksoidem *-oholik/-оголик* powiększyła się o „kluczowe onimy epoki”. Od tego czasu w polskich i rosyjskich tekstach SMP przy pomocy *-oholik/-оголик* zaczęto tworzyć pejoratywne *nomina pertinentia* o kategoryalnym znaczeniu ‘osoba cierpiąca na patologiczne uzależnienie od polityków i partii’, np.: *kaczoroholik* (*Kaczor*, ‘o zwolenniku Jarosława Kaczyńskiego’), *PISoholik* (*PIS*, ‘o zwolenniku PIS-u’), *tuskoholik* (*Tusk*, ‘o zwolenniku D. Tuska’); ros. *путиноголик* (*Путин*) (Коряковцева 2012).

1.1.6.3. Od „kluczowych onimów epoki” sporadycznie tworzone są w polskich, rosyjskich, bułgarskich i czeskich SMP ekspresywne okazjonalizmy z sufiksoidami *-мания/-mania/-máníe* oraz *-фобия/-fobia/-fobie* – pejoratywne *nomina abstracta* wskazujące na mentalną i psychiczną nieudolność zbyt aktywnych stronników lub przeciwników działaczy politycznych i państwowych, np. bułg. *бойкомания, обамомания, обамофобия*; pol. *kaczkomania, kaczkofobia, lepperomania, lepperofobia, tuskomania, tuskofohia, wałęsofobia*; ros. *ельциномания, ельцинофобия, зюганомания, зюганофобия, обамомания, путиноманья, путинофобия, сталиномания, сталинофобия*; czes. *dianománíe, gorbymáníe* (*Gorby* = M. Gorbaczow), *havlománíe hitlerománíe, jelcinománíe, klausofobie, murdochofobie* (R. Murdoch), *putinománíe, zemanofobie*⁶.

1.1.7. Niespodziewaną nowością w tekstach słowiańskich SMP jest wykorzystanie afiksoidalnych elementów pochodzenia greckiego do tworzenia medialnych odonimicznych okazjonalizmów o dużej ekspresywności, graniczących z inwektywami.

6 „О причинах совершенно шизофренической ельциномании времён перестройки стоило бы поговорить отдельно” (arh.ru/Публикации/article16977.htm); „Как можно сочетать путиноманию и зюганоманию? Вопрос. Видимо, все-таки между «Идущими вместе» и КСМ куда гораздо больше общего, чем это принято думать” (pravda.ru/Политика/Кремль/46825-putinomania-o); „Znowu ta moja rusofobia, tuskofohia” (wiadomosci.onet.pl); „Lepperomania – przykra i odrażająca choroba polskiego społeczeństwa” (forum.gazeta.pl); „Załgana lepperofobia Rybińskiego” (forum.gazeta.pl); „POLITIKA: Klausofobie aneb Samovolný prezidentský systém” (lidovky.cz); „Murdochofobie zachvátila Evropu. Čím víc se miliardář Rupert Murdoch snaží proniknout na starý kontinent, tím větší vlnu nevole jeho osobnost zbuzuje” („Lidové noviny”, 1999).

1.1.7.1. Obserwuje się rosnącą produktywność strukturalnego elementu *-zawr* (z gr. *σαῦρος* ‘jaszczur’), wyabstrahowanego w języku rosyjskim z kompozitów będących nazwami prehistorycznych zwierząt: *анкилозавр*, *апатозавр*, *брахиозавр*, *бронтозавр*, *динозавр*, *лесотозавр*, *тираннозавр*, *целурозавр* i in. (por. pol. *dinozaur*, *brontozaur*, *ichtiozaur* i in.). Wyabstrahowany element ze zmienionym, metaforycznym znaczeniem ‘zacofany, prymitywnie myślący człowiek’ posłużył dziennikarzom i uczestnikom internetowych forów rosyjskich gazet do tworzenia pejoratywnych nazw zwolenników partii politycznych i ich działaczy: *ельцинозавр* (*Ельцин*), *зюганозавр* (*Зюганов*), *жиринозавр* (*Жириновский*), *ЛДПРозавр* (*ЛДПР* = Либерально-демократическая партия России), *правделозавр* (*Правое дело* – nazwa partii), *путинозавр* (*Путин*), *яблокозавр* (*Яблоко*, Российская объединённая демократическая партия).

Od niedawna *-zawr* zaczęli wykorzystywać rosyjskojęzyczni odbiorcy SMP do tworzenia inwektyw nazywających wady umysłu i wyglądu człowieka, jego społeczne zachowania, negatywne cechy charakteru, np.: *быдлозавр* ‘człowiek prymitywny, pozbawiony moralnych zasad’, *глунозавр* ‘człowiek głupi’, *дерьмозавр* ‘człowiek podły’, *дурозавр* ‘człowiek bardzo głupi’, *жирнозавр* ‘ktoś bardzo gruby’, *колхозавр* ‘ograniczony umysłowo człowiek z prowincji lub ze wsi’, *лохозавр* ‘człowiek głupi i naiwny’, *очкозавр* ‘tchórz, człowiek nieumiejący przeciwstawić się przestępcom, ofiara przestępstwa’, *психозавр* ‘chory psychicznie’, *толстозавр* ‘grubas’, *тупозавр* ‘człowiek tępy, prymitywny’, *хамозавр* ‘cham’, *шизозавр* ‘psychicznie chory’, *шлюхозавр* ‘rozpuszny mężczyzna’.

W polskich medialnych tekstach równobrzmiący komponent *-zaur* z przenośnym znaczeniem ‘człowiek zacofany, prymitywnie myślący’ wykorzystano do derywacji pojedynczych pejoratywnych *nomina pertinentia*, oznaczających stronników polityka, którego nazwisko (lub przezwisko) jest podstawą słowotwórczą: *kaczkozaur* (*Kaczka* ← *Kaczyński*), *lepperozaur* (*Lepper*), *rydzykozaur* (*Rydzzyk*), *tuskozaur* (*Tusk*)⁷.

1.1.7.2. W rosyjskich i polskich tekstach SMP dosyć często tworzy się pejoratywne nazwy zwolenników działaczy politycznych, wykorzystując do tego formanty *-oid*, *-oid*, które genetycznie są adaptacjami greckiego *εἶδος* (*eidos*) ‘rodzaj, sposób’: ros. *ельциноид* (*Ельцин*), *жириноид* (*Жириновский*), *зюганоид* (*Зюганов*), *медведоид* (*Медведев*), *путиноид* (*Путин*), *чубайсоид* (*Чубайс*); pol. *balceroid* (*Balcerowicz*), *giertychoid* (*Giertych*), *kaczoroid* (*Kaczor* ← *Kaczyński*), *lepperoid* (*Lepper*), *tuskoid* (*Tusk*), *urbanoid* (*Urban*). Por. także czes. *zemanoid* (*Zeman*); chorw. *haideroid* (*Haider*), *tuđmanoid* (*Tuđman*) (Štebih Golub 2012: 426).

Zgodnie z kryteriami kwalifikowania afiksoidów (zob. Мешков 1981; Рязанов 2000; Ефремова 2011) strukturalne elementy *-oid* i *-oid* trzeba uznać za sufiksoidy, ponieważ: 1) powtarzają się one w wystarczająco dużej liczbie wyrazów różnego

7 „Ten sejmowy *kaczkozaur* jest taki rozdrażniony” (wiadomosci.onet.pl); „*Tuskozaur* prowadzi nas do Parku Jurajskiego” (www.polskaprasa2.pl/352605).

pochożenia, wnosząc do nich znaczenie 'niezbyt inteligentny zwolennik osoby nazwanej przez podstawę słowotwórczą'; 2) ich znaczenie metaforyczne w zbiorze ekspresywnych *nomina pertinentia* różni się zarówno od znaczenia greckiego morfemu rdzennego *εἶδος*, jak i od znaczenia 'podobieństwo' sygnalizowanego przez homofoniczne sufiksy.

Derywacji odonimicznych *nomina pertinentia* z sufiksoidami *-ουδ*, *-oid*, nieregularnych semantycznie pejoratywnych okazjonalizmów o metaforycznej motywacji, towarzyszy tzw. formalno-semantyczna kondensacja. Charakterystyczne są tu konteksty, dodatkowo pejoratywizujące owe formacje:

Коммуняки и жириноиды в Думе... (gazeta.spb.ru/653064-o).

На «Эхе Москвы» Сванидзе, **путиноид тупорылый**, заявил недавно, что все, что делается в стране, все это по желанию народа (teenslang.su/id/9211).

A że *kaczoroid* wcześniej krytykował poznańskich za to? **Drobiazg** (republika.pl).

Pisowiec jest jeszcze człowiekiem. *Tuskoid* już nie (damasiewicz.salon24.pl).

1.1.7.3. Starając się dać negatywny obraz polityki gospodarczej, jaką prowadzą pierwsze osoby w państwie, szukając celnych i ostrych ocen, rosyjscy i polscy dziennikarze tworzą od antroponimów ekspresywne, okazjonalne syntetyzmy za pomocą internazjonalizmów sufiksoidów *-ономик/-ономик-*.

Budowanie w Rosji gospodarki rynkowej nazwano neologizmem *гайдарономика*, od nazwiska „ojca reform” Jegora Gajdara, ministra finansów Federacji Rosyjskiej w 1992 r. Wzorcem tego okazjonalizmu była anglo-amerykańska kontaminacja *reaganomics* (Reagan + <eco>nomics), skalkowana w postaci *рейганомика*. Reinterpretacja obu wymienionych derywatów doprowadziła do wydzielenia strukturalnego komponentu *-ономика/-омика*, który uzyskał znaczenie 'polityka gospodarcza prowadzona przez osobę nazwaną motywującym derywat antroponimem'. Za pomocą komponentu *-ономика/-омика* są tworzone *nomina abstracta* typu *грефономика* (Греф – minister rozwoju gospodarczego i handlu FR w latach 2000–2007), *ельциномика* (Ельцин), *кудриномика* (Кудрин – minister finansów FR w latach 2000–2011), *путиномика* (Путин), *чубайсономика* (Чубайс – polityk, dyrektor generalny Rosyjskiej Korporacji Nanotechnologii). Por.:

Клинтономика сменяет **рейганомику**, **путиномика** – **ельциномику**. **Путиномика** является недолговечным гибридом политических императивов и экономической рациональности (echo.msk.ru/inopress/435377-echo.html).

«**Кудриномика**» + жадность и тупость – как главные составляющие рецепта развала страны... Кудрин ушел, а «**кудриномика**» осталась (www.moskprf.ru).

... гайдаризация и **чубайсономика** вогнали страну в глубокую яму! (argumenti.ru/Политика/n310/128410).

Opis sytuacji gospodarczej w kraju, odwołujący się do postaci prezydenta, premiera i liderów głównych partii politycznych, legł u podstaw medialnych okazjonalizmów ze strukturalnym komponentem -onomika: *kaczonomika* (Kaczka), *lepperonomika* (Lepper), *tuskonomika* (Tusk). Por.:

Co by przyniosła **kaczkonomika** centralnie sterowana? (soplinski.blog.onet.pl/Swojski-kryzys-lepszy,2).

Lepperonomika (Wiadomości-Newsweek.pl).

Reaganomika – thatcheryzm – **tuskonomika** (www.wprost.pl/ar/78008).

1.1.8. Pojawienie się w językach słowiańskich sufiksoidów *-zeŭm*, *-gate* i reinterpretacja znaczenia genetycznie greckich sufiksoidów oraz zmiana ich nacechowania pragmatycznego i stylistycznego stymulowały procesy słowotwórcze, co doprowadziło do powstania nowych klas wyrazów mających wspólne cechy strukturalne, semantyczne i nacechowanie ekspresywne. Są to: 1) odonimiczne pejoratywne nazwy tendencji w ekonomice związanych z reformami społeczno-politycznymi, podejmowanymi przez polityków i ekonomistów (ros. *зайдарономика*, *грефономика*, *ельциномика*; pol. *kaczoronomika*, *tuskonomika*...); 2) odonimiczne pejoratywne nazwy zwolenników danego polityka, tworzone formantami (*-завр/-zaur*, *-оголик/-oholik*, *-оуд/-oid*); 3) nazwy ekspresywne afer i skandali.

Te ekspresywne okazjonalizmy charakteryzują się kondensacją sensów i stylistyczną wielofunkcyjnością, ponieważ wyrażają nie tylko oceny indywidualno-emocjonalne, ale też społeczno-ekspresywne, wywołujące wyobrażenia o „środowisku”, okolicznościach, w których są używane najczęściej i w naturalny sposób. Ich tworzenie i aktualizacja w masowej komunikacji świadczą o włączeniu do derywacji „słów kluczowych” naszych czasów (także nazwisk znanych postaci), o stosunku komunikujących się do ludzi, faktów i wydarzeń życia społecznego.

Pojawienie się wyrazów, o których mowa, w tekstach medialnych wiąże się ze znoszeniem barier stylistycznych, nasileniem się tendencji antropocentrycznych, podwyższeniem stopnia emocjonalno-wolicjonalnego stanu społeczeństwa, jego tolerancją wobec wulgarного i obelżywego posługiwania się językiem, a także ze strategią bliskości z adresatem, charakterystyczną dla posocjalistycznych SMP.

1.2. Marginalne modele słowotwórcze w języku SMP

1.2.1. Język współczesnych SMP charakteryzuje się eksponowaniem pozycji autora i przewagą funkcji impresywnej nad komunikatywną. Dlatego dziennikarze posługują się obszernym arsenalem środków wyrażania oceny i ekspresji, wprowadzając do tekstów publicystycznych słownictwo rzadkie (żargonowe, slangowe, profesjonalne), tworzone według peryferyjnych modeli słowotwórczych, z sufiksami modyfikującymi stylistycznie. Por.: ros. *-yx(a)/-ox(a)*: *игруха* ‘komputerная игра’, *послабуха*

‘послабление’, презентуха ‘презентация’, горбачуха ‘водка Горбачев’, степенуха ‘стипендия’, видуха ‘внешний вид’, кликуха ‘кликча’, попсуха ‘поп-музыка’, депресуха ‘депрессия’, неvezуха, порнуха ‘порнография’, развлекуха, выпивоха, стоха ‘сто рублей’ itp.; -ap(a)/-yp(a): душара ‘душман’, лошара ‘лох’, цепура ‘золотая цепь’ itp.; także z sufiksami -ак, -ач, -ан, -ёж: думак, отходняк, неуставняк, звездач, бандюган, выпендрёж; pol. -och(a): karciocha, pamięciocha, także z formantami alternacyjnymi: bryka, czacha, komóra, komp, nostalgik, psychiatryk, real itp.

W procesach słowotwórczych zidentyfikowanych w tekstach rosyjskich SMP dość często są wykorzystywane podstawy pochodzące z żargonu czy innych niższych rejestrów języka potocznego, od których tworzy się neologizmy o jeszcze niższym rejestrze stylistycznym, np.: фанерищик, бандерищик (бандер ‘содержатель притона’), барыжник (‘тот, кто барыжит, то есть занимается незаконной скупкой и перепродажей чего-либо’), лохотронщик (Гадалки, **лохотронщики**, ясновидящие, цыгане... Мошенники бывают разные, но цель у всех одна – забрать ваши деньги (Аргументы и факты, 2007, №33)).

1.2.2. W słowotwórstwie słowiańskich SMP wzrasta aktywność tworzenia złożzeń bez interfiks. Zjawisko to występowało w nich sporadycznie już w pierwszej połowie XX w. W latach 60–90. pojawiły się zapożyczone kompozita, charakterystyczne dla języka niemieckiego, np. ros. блок-пост (niem. Blockposten), дизель-мотор (niem. Diesel-motor) i in. (Мельникова 1962: 52–54). Obecnie w językach słowiańskich obserwuje się tworzenie odrębnej klasy wyrazów złożonych, które strukturalnie odpowiadają modelom złożzeń niemieckich, ale jednocześnie różnią się szczególnym charakterem podstaw, znaczeniem słowotwórczym i sposobami funkcjonowania. Do tej klasy należą kompozita w rodzaju bułg. бизнес-виза, допинг-скандал, секс-туризм, фолкпевец; mac. сексбизнес; pol. artsesja, biznesklasa; ros. арт-сессия; czes. artdirector, artkino i in. Stosuje się do nich nazwy: rzeczownik złożony (составное существительное), binomen (биномин), izafet (изафет) (zob. Бялэк 2004; Янович 2006; Борисенко 2007). Jest to odrębny typ kompozitów rzeczownikowych, znajdujący się jeszcze w stadium powstawania. Charakterystyczne dla tych kompozitów są: a) ciągłość⁸ (цельнооформленность), b) wspólne znaczenie słowotwórcze, które wyraża nieskonkretyzowany stosunek atrybutywno-przedmiotowy w ramach złożonego pojęcia o przedmiocie lub sytuacji, c) identyczny sposób tworzenia polegający na „sklejeniu” bez dostosowania gramatycznego dwóch rzeczowników, zazwyczaj obcego pochodzenia.

Między tego rodzaju złożzeniami a derywatami sufiksalnymi, w strefie pośredniej, znajdują się rzeczowniki utworzone za pomocą morfemów -fobial/-fobie/-фобия, -gate/-gejt/-zeŭt, -holik/-голик/-холик, których charakter przejściowy manifestuje się

8 Ciągłość rozumie się tu jako niemożliwość rozbicia na podsegmenty i wstawienia do danego segmentu tekstu innego segmentu będącego wyrazem tekstowym. Zob. R. Grzegorzczkova, R. Laskowski, H. Wróbel (red.), *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, Warszawa 1998, s. 36 (przyp. Red.).

w bezpośrednim przyłączaniu się do tematu słowotwórczego (z możliwym ucięciem jego części), a także w łączliwości ze słowoformą zawierającą końcówkę fleksyjną, np.: ros. *Москвагейт, Обамагейт*; pol. *cytrynagate*; ukr. *Обамагейт*; czes. *ropagate*; bułg. *брѣмбаргейт, досиегейт, телефонгейт, Козлодуйгейт*; ros. *Азербейт, газгейт, Кавказгейт*; pol.: *Leppergate*; chorw. *Fadiljgate, saborgate*; czes. *jelcingate, Judrgate*; *stresholik* 'osoba, która neumi żyć bez stresu', *surfholik* '= *netoholik*'.

Por. też liczne derywaty na *-gejt/-gate/-gejt, -holik/-голик/-холик*, które utworzono z interfiksem *-o-*: bułg. *работохолик*; ros. *сексогойт, телефоногойт, путиноголик*; pol. *mlekoholik, naukoholik, pracoholik*; słow. *sexoholik*; słowen. *čokoholik, fotoholik, šopingoholik, stripoholik*; ukr. *телефоногойт*; chorw. *ženoholik*; czes. *jídloholik, nákupoholik*.

2. Słowotwórcze zasoby języka reklamy

W czasach globalizacji na zamówienie producentów towarów i usług, za pośrednictwem języka reklamy i z pomocą SMP, tworzy się odrębna wirtualna rzeczywistość. Komunikacja w reklamie z jej lingwomarketingowym nastawieniem stała się oddzielnym sposobem wymiany informacji, stworzyła własny styl funkcjonalny, w którym wykorzystuje się sugestywne metody wpływu, wyznaczające konsumencki typ zachowań (Капа-Мурза 2000: 24–27; Соболева 2010). Walcząc z konkurencją o konsumentów, manipulując ich myśleniem kształtowanym za pomocą spotów, copywriterzy starają się o maksymalną koncentrację ekspresywizmów w tekstach reklamowych. Analiza słownictwa ponad 3 000 sloganów reklamowych, które znajdują się w rosyjskich i polskich bazach internetowych, pokazuje, że specjaliści od reklamy, tworząc neologizmy, posługują się pięcioma sposobami.

2.1. Nieproduktywne typy słowotwórcze wykorzystuje się stosunkowo rzadko. Leksemy według nich utworzone są mało zrozumiałe i muszą być umieszczane w kontekście, który by je objaśniał. Tak jest z reklamowym okazjonalizmem *Хрустец* (nazwa sucharków produkcji „Unikomu”). Ten neologizm derywowany według nieproduktywnego dewerbalnego typu z sufiksem *-ец-* ma niesprecyzowane znaczenie przedmiotowe i dlatego może być interpretowany zarówno jako *nomen agentis* ('тот, кто хрустит', por.: *жнец, творец*), jak i jako *nomen obiecti* lub *nomen instrumenti* ('то, чем хрустят', por. *резец*). Wieloznaczność neologizmu, która jest konsekwencją wieloznaczności sufiksu, podtrzymuje też sam slogan: *Сухарики Хрустец. Рекорд вкуса*.

2.2. W tworzeniu ekspresywizmów ignoruje się ograniczenia systemowe typów słowotwórczych. Najczęściej narusza się łączliwość leksykalno-gramatyczną. Na przykład przy utworzeniu przysłowka nazywającego stopień nasilenia cechy: *пятизвездно* (*Не просто чисто, а пятизвездно чисто. Ariel 5 звезд*) została naruszona

leksykalno-gramatyczna łączliwość sufiksu *-o*. Przysłówek jakościowy derywowano od przymiotnika relacyjnego *пятизвездный*, który może być użyty w znaczeniu metaforycznym, opartym na cechach implikowanych motywującej grupy nominalnej *пять звезд* (symbol najwyższej jakości).

Także polskie reklamowe okazjonalizmy są tworzone od podstaw o innych cechach leksyko-gramatycznych niż te, które są wymagane przez dany typ słowotwórczy. Na przykład przysłówek *Honernie* (*Honer* – nazwa firmy) w sloganie ***Honernie dobre i tanie okna i drzwi*** jest przykładem graficzno-fonetycznej aluzji do bardzo potocznego przysłówka nazywającego stopień nasilenia cechy, *cholernie* ‘bardzo’ (← *cholerny* przen. ‘taki, który irytuje’).

2.3. Derywaty ekspresywne tworzone są nie według typów słowotwórczych, ale na zasadzie strukturalnej analogii, na wzór wyrazu znajdującego się w tekście reklamowym. Tak więc okazjonalizm *хрустно*, który pojawił się w reklamie nowego gatunku ciastek (*Алле! О, «Причуда». Вкусно и хрустно*), utworzono od rzeczownika *хруст* na zasadzie analogii z przysłówkiem *вкусно* przez jednoczesne przyłączenie sufiksów *-н-* i *-о*, które dają się wydzielić w słowie wzorze (*вкус-н-о*), rzecz jasna, przy ignorowaniu ograniczeń gramatycznych i formalnych.

Również przez analogię do wyrazów już używanych utworzono polskie ekspresywne neologizmy, np. *lodożercy*, *przygodożercy* (por. *ludożercy*), które pojawiły się w sloganach *Los sprzyja lodożercom* i Knorr, Nudle, ***przygodożercy***.

Z kolei dla derywatów *pogoodoporny* (*Actimel dla pogoodopornych*), *miastoodoporny* (*Nissan. Twój miastoodoporny samochód*) wzorem były przymiotniki *wodoodoporny*, *ognioodoporny*, *kuloodoporny*, *żaroodoporny* i inne tej serii.

2.4. Produktywne w uzusie afiksy, użyte w okazjonalnych typach (modelach) i łączone z nietypowymi tematami słowotwórczymi, tworzą neologizmy o unikatowych znaczeniach słowotwórczych. Tego rodzaju okazjonalizmy tworzy się zazwyczaj od podstaw o innych leksykalno-gramatycznych cechach niż te, które są wymagane w danym typie słowotwórczym. Na przykład pol. *Twix* → *twixnąć* (***Twixnijmy to razem!*** = ‘zjedźmy *twixa*’); ros. *Сникерс* → *сникерснуть* → *сникерсни*, tj. ‘съешь Сникерс’ (*Не тормози. Сникерсни!*), *фрукт* → *фруктануть* → *фруктанём* (*Соки и нектары «Яблочкин». Фруктанём на всю катушку*).

Ekspresywne odimienne czasowniki *twixnijmy*, *сникерсни*, *фруктанём*, derywowane produktywnymi sufiksami *-nąć*, *-ну-*, *-ану-*, mimo swoich jednostkowych znaczeń słowotwórczych: ‘intensywnie, ekspresywnie zażądać tego, co nazywa motywujący rzeczownik’ są dla odbiorców łatwe do zdekodowania.

2.5. Jako rosyjskie wykładniki nominacji mogą być wykorzystane elementy spoza systemu słowotwórczego tego języka. Jednostkowe afiksy tworzone są w rozmaity sposób, szczególnie mogą być tu wykorzystane (na zasadzie gry językowej) składniki

wyrazów obcych. Tak na przykład rosyjscy specjaliści od reklamy świadomie tworzą w tzw. autorskim namingu⁹ unikatowe sufiksy o specyficznym nacechowaniu „zagranicznością”: -аль, -он, -угали(я), -эль, por.: *Моменталь* (*Перерыв на Моменталь. Прервись на момент*), por. *мистраль*; *Чипсоны* ‘rodzaj chipsów’, por. *бульон*, *медальон*, *шансон*; *Спортугалия* (sieć sklepów sportowych), *Тортугалия* (ЗАО «Челны-Хлеб» – producent tortów i ciastek: *Тортугалия. Страна Вечной Вкусноты*), por. *Португалия*; *Шармэль* (słodczyce w czekoladzie: *Шармэль. Маленькая женская радость*), por. *Шанель* (*Chanel*).

2.6. Efektywnym środkiem leksykalno-semantycznego wzbogacania tekstów reklamowych jest wykorzystanie prefiksoidów i sufiksoidów. Jeśli za pomocą jednostkowych afiksoidów tworzy się na ogół okazjonalizmy, mało zrozumiałe bez kontekstu, to za pomocą uzualnych afiksoidów tworzone są bardzo liczne derywaty – okazjonalizmy systemowe – których znaczenie jest całkowicie przewidywalne.

We współczesnym rosyjskim, bułgarskim, polskim i czeskim reklamowym słowotwórstwie wysoką produktywność osiągnął prefiksoid *супер-*, *super-*. Por.: ros. «*Супервермишелька*» для растущего организма; *Суперкачество по суперцене!* (proszek do prania); *Сверхзащита. Супераромат* (dezodorant); *Суперупаковка – веселая тусовка!* *супертираж* (noworoczne losowanie „Russkogo lota”); *суперприз*; bułg. *суперклиника*; pol. *superbułki*, *supercena*, *superprodukty*; czes. *superdárrek*, *super-dovolená*.

Wykorzystując produktywne sufiksoidy *-ландия*, *-land/-landia*, copywriterzy tworzą okazjonalne chrematonimy, analogiczne do nazw krajów i innych nazw geograficznych: pol. *Sportlandia*; ros. *Вкусландия*, *Спортландия*, *Шоколандия*.

2.7. Ekspresywne neologizmy są tworzone także przez kompozycję, zgodnie z produktywnymi w uzusie modelami: *rzeczownik + -o- + czasownik*; *rzeczownik + -o- + przyimek*, np.: ros. *ореходуй*, *орехомет*, *пивомет*, *орехопровод*, *пивопровод* (analogia do: *пулемет* i *водопровод*); pol. *miastoodporny*, *pogodooodporny*.

2.8. Rosyjscy copywriterzy często tworzą ekspresywizmy, stosując technikę nowoczesnego „skrótowania i połączenia” – w ten sposób powstają kompozita, dla których bazą jest dwuczłonowa grupa syntaktyczna. Najczęściej dochodzi do ucięcia tematu pierwszego z wyrazów, por.: *аромагия* ← *аром<ат> + магия* (*Аромагия* *сближает*); *Грацион* ← *грац<ия> + <рац>ион* (*Грацион*. *Грация + здоровый рацион*); *Евроокно* ← *евро<пейское> окно* (*Евроокно* – *это качество и стиль*); *Иммунорм* ← *имму<нитет> + норма* (*С Иммунормом* *здоровье в норме*); *Медэстетик* ←

9 Zapożyczony rzeczownik *naming* oznaczający ‘dział marketingu zajmujący się tworzeniem nazw produktów, firm i usług’ jest używany też w polskich środowiskach zajmujących się tego rodzaju działalnością. Red.

мед<ик> + эстетик (Медэстетик. Поможем обрести красоту и здоровье!); МосПицца ← Мос<ковская> пицца (Моспицца не для всех – попробуй лучшее!); Томаччо ← томат<ный> мачо (Томаччо. Мачо среди кетчупов) i in.

Technika ucięcia i połączenia jest też produktywna w tekstach reklam polskich, czeskich i słoweńskich: pol. *eurobank*, *euroremont*; czes. *eurookna*, *europlán*; słoweń. *ekokoncept*.

Jeśli porównuje się reklamowe ekspresywne neologizmy **systemowe** i **niesystemowe (jednostkowe)**, łatwo zauważyć, że te pierwsze mają znacznie mniejszą siłę oddziaływania na odbiorców reklam niż neologizmy niesystemowe. Derywaty niesystemowe w sposób planowy wprowadzają w tekst tak, by silnie oddziaływać na umysł i emocje odbiorcy reklamy, prowokując go do nabycia reklamowanego produktu.

3. Słowotwórcze zasoby socjolektu komputerowego

Ta odmiana jest społecznie uwarunkowanym podsystemem, typowym dla większości współczesnych języków narodowych, których użytkownicy pozostają zarazem w sferze technologii informacyjnych (IT). Zainteresowanie badaczy tym socjolektem wywołane jest nie tylko czynnikami pozajęzykowymi (nowością, zmiennością i intensywnością rozrastania się), ale także powodami ściśle językowymi. „Komputerowcy” (oczywiście na skutek mocno zaznaczającego się twórczego charakteru ich działalności) wyróżniają się nadzwyczajną pomysłowością i oryginalnością w tworzeniu nowych wyrazów. Przyjmując anglojęzyczną terminologię komputerową i slang amerykańskich hakerów, tworzą mnóstwo neologizmów o cechach gier językowych, por. pol. *mailować* (← *to mail*); ros. *ансверить* (← *to answer*), *сендить* (← *to send*), *хелпарт* (← *to help*) ‘pomocnik’; czes. *chatař* (← *chat*), *linuxář* (← *Linux*), *surfař* (← *to surf*) i in. (zob. Grzenia 2006; Пусакова 2007; Grybosiova 2008; Барт 2010; Písková 2012).

Komputerowe neologizmy klasyfikuje się zazwyczaj według zasady funkcjonalnej. W rosyjskim, polskim i czeskim socjolekcie komputerowym derywacja następuje przez: a) sufiksację na bazie rodzimych podstaw (pol. *składak*; ros. *качалка*; czes. *písadlo*) lub przez adaptację elementów obcych (pol. *procek* ‘procesor’, *surfować*; ros. *файловый*; czes. *bubblejetka* ‘tiskárna typu bubble jet’); b) prefiksację (pol. *podprogram*, *podstrona*; ros. *подпрограмма*, *пешешировать*; czes. *mezikód*, *podprogram*, *podstránka*); c) prefiksację i sufiksację w rezultacie przyswojenia obcych podstaw (pol. *wylogować* < *wy-* + *log<in>* + *-ować*, *zresetować* < *z-* + *reset* + *-ować*; ros. *деглюкер* < *де-* + *глюк* + *-ер-*; czes. *nabootovat* < *na-* + *boot* + *-ovat*); d) kompozycję (pol. *mptrójka* < *MP3*; ros. *технодюна* < *технология* + *дюна*; czes. *doménodárce* < *dárce domény*, *světosít* < *světová síť*).

W rosyjskim socjolekcie komputerowym kompozycja zachodzi zazwyczaj na bazie wspomagającego komponentu zawierającego podstawę czasownikową: rodzimą

(ословод) albo zapożyczoną (вирмейкер), przy czym najczęściej wykorzystuje się rodzime podstawy werbalne: флопповод, лисовод, игродел, ветродуй, виндовоз, глюкогон, дисковерт, клоподав, клопомор, дупострел, турбочист, долбоклюй, пластосуй itp. (Барт 2010).

Niektóre z formacji tworzone są w sposób mieszany, na przykład przez kompozycję z sufiksacją, por. ros. эникейщик (< эни + кей + -щик-); czes. *operačnĕsystĕmový, třímegáč*¹⁾ 'datový soubor o velikosti 3 MB', 2) 'digitální fotoaparát se třemi megabajty paměti'; por. pol. *mptrójka* (*mp-trój* + -*ka* < МРЗ).

W rezultacie transpozycji tworzone są derywaty syntaktyczne, przede wszystkim *nomina actionis*, np. ros. дефрагментировать > дефрагмент[ауи]а; pol. *bootować* > *bootowanie*, *logować się* > *logowanie się*; czes. *bootovat* > *bootování*, *bufferovat* > *bufferování*, *chatovat* > *chatování*.

Słownictwo kompresywne realizowane jest zazwyczaj następującymi sposobami (Grzenia 2006; Písková 2007, 2012; Рысакова 2007; Grybosiova 2008):

- a) przez sufiksálną uniwerbizację, w której bazą jest przymiotnikowo-rzeczownikowa grupa syntaktyczna, a rzeczownik zostaje wyzerowany, np.: pol. *demo* 'wersja demo' (< demonstracyjna wersja programu lub gry)', *igłówka* 'drukarka igłowa', *instalka* 'program instalacyjny', *laserówka* 'drukarka laserowa', *platformówka* 'gra platformowa', *zręcznościówka* 'gra zręcznościowa' („Komputer Świat: gry” 2005, nr 7); ros. выделенка 'выделенная линия', полезняшка 'игра полезная для развития детей', бродилка 'игра, где игрок вынужден бродить в лабиринтах', искалка 'игра, где игроку приходится что-то искать', ломалка 'программа взламывающая антивирусную защиту', обучалка 'обучающая игра', развивалка 'развивающая игра', рисовалка 'рисующая программа, графический редактор'; czes. *laserovka* 'laserová tiskárna', *onlinovka* 'online hra', *zvukovka* 'zvuková karta', *texták* < 'textový editor';
- b) przez abrewiację: ros. мыслерв 'мыльный + сервер';
- c) przez ucięcia skracające: pol. *komp* 'komp<uter>', *prog* 'prog<ram> komputerowy'; ros. комп 'комп<ютер>', прога 'прог<рамма>'; pol. i czes. *net* '<inter>net'.

Syntetyzmy mają przewagę nad strukturami opisowymi dzięki swojej krótkości, pojemności, treściwości oraz mocnej ekspresywności. W procesie ekspresywnego słownictwa w komputerowym socjolekcie powstają żargonizmy wyrażające emocje, por. pol. *sidik* 'płyta CD', *diwidik* 'płyta DVD', *głaskadelko* 'touchpad' (< głaskać), *windoza* 'Windows'; ros. мышатина (< мышь + -**атин**-), сказяк < скази (scsi-адаптер + -**як**-); czes. *formátek*, *inteláček*, *manuálek*, *modemík*, *prográtek*.

W rosyjskim socjolekcie komputerowym pojawiają się słowa nacechowane familiarnością, rubasznnością, niekiedy mające nawet charakter obscenicznych aluzji: писишка, писюха, тиффак, псдеу itp. (Барт 2010).

W socjolektach polskim, rosyjskim i czeskim tworzy się czasowniki z sufiksami charakterystycznymi dla języka potocznego, -*и-ть/-it*; -*а-/-я-ть/-аć/-at*; -*овать/-ować*

-ovat; -нумь/-нać/-nout, np. pol. druknąć, googlać, googlować, mailować; ros. архитть, банитть, зунитть, лхачитть, раритть, таритть, флудитть, хэтэмэлитть; czes. brou-sit/bruslit/browsit (← browse), internetit (← Internet), krysit (← krysa) ‘posługiwać się myszą’, chatovat (← chat ‘czatować’), downloadovat (← download ‘ładować stronę’), kliknout, kreknout itp. (Písková 2007: 83).

Wzrasta aktywność derywacji morfonologicznej. W ostatnim czasie obserwuje się też zmniejszenie produktywności sufiksalnych uniwerbizmów, które ustępują uniwerbizmom bezafiksalnym: ros. реал, виртуал i in.; pol. real, wirtual; czes. bezdrát, virtuál. Wykorzystuje się liczne sposoby ucięć motywujących podstaw: 1) apokopę (ros. админ, комп; pol. admin, komp); 2) aferezę (ros. нет, pol. net, czes. net); 3) kontrakcję (ros. инет, czes. inet). Tak tworzone derywaty mają zwykle ekspresywne nacechowanie.

W wymienionych socjolektach wzrasta także liczba złożzeń tworzonych bez udziału interfiks, np.: pol. cyberprzestępczość, cyberprzestrzeń; ros. интернетбанк, интернетновинка, кибернет, кибермаркет, киберпространство, нетбанк; czes. inetkontakt, inetnovinka, inetrádio, kyberprostor, kyberdívka, netbanka, stresholik (por.: chatoholik, internetoholik, počítačoholik).

Słowotwórstwo „komputerowe” z jednej strony realizuje się w obrębie systemu językowego i odbijają się w nim procesy zachodzące w języku ogólnym, z drugiej – ujawniają się w nim cechy obce językowi standardowemu. Jako podstawy derywacji często wykorzystuje się takie klasy wyrazów, które są nieaktywne w skodyfikowanej terminologii lub odznaczają się słabą aktywnością, np. onimy (ros. думер ← Doom, czes. delphista ← DELPHI), męskie nomina actoris (ros. хакерша ← хакер, czes. chatoholička ← chatoholik), abrewiacje (ros. айтишник ← IT, czes. ajťák ← IT, CD-ROMek, CD-ROMka) itp.

4. Zakończenie

Neologizmy słowotwórcze, które pojawiają się w języku SMP, reklamy i w socjolekcie komputerowym, dzięki temu, że nazywają nowe pojęcia obecnej rzeczywistości, okazują się zdolne do wpływania na funkcjonowanie i produktywność poszczególnych typów słowotwórczych języków słowiańskich.

Słowotwórcza adaptacja anglicyzmów (internacjonalizmów) we wszystkich językach słowiańskich zachodzi przez:

1. rozwijanie szeregów derywacyjnych odrzeczownikowych przez tworzenie przymiotników relacyjnych o znaczeniu ‘odnoszący się do kogoś lub czegoś nazwanego w podstawie słowotwórczej’ za pomocą sufiksów -ов- (-ев-)/ow-/ov-; -ск-/sk-, np.: pol. trendowy, kulerski (← ang. cool); ros. прайсовый, брэндовый; słoweń. borderski, brejkerski, blogovski, googlov;
2. aktywizowanie derywacji czasowników od podstaw imiennych za pomocą ogólnosłowiańskich sufiksów -ать/-овать, -аć, -ować, -at, -ovat, -ati, -ovati, np. bułg.

- принтипат*; pol. *bootować, czatować, lobbować, trendować się*; ros. *бумовать*; słoweń. *brejkati, guglati, konektati*; czes. *bootovat, lobbovat, trendovat*;
3. aktywizowanie derywacji czasowników z formantem prefiksalnie-sufiksaldnym, np. pol. *domailować, zapijarówać*; ros. *захолдить* ‘ostawić fajły dla adresata’ (< ang. *hold*), *непечумоваться* ‘perezagruzitsja’ (< ang. *boot*); słoweń. *poguglati, zreklamirati; zadensati* (Ohnheiser 2003; Stramljič 2009; Waszakowa 2009);
 4. derywację sufixaldną rzeczowników od angielskich skrótowców, której mogą towarzyszyć pewne efekty kalamburowe, np. pol. *cedek* ‘płyta CD’ (< ang. *CD*), *esemesik, esemesek* ‘sms’ (< ang. *SMS*), *piarowiec* (< ang. *PR*); ros. *рама* (< ang. *RAM*), *ромка* (< ang. *ROM*), *сидишика, сидюшник* (< ang. *CD*), *пиарищик* (< ang. *PR*); czes. *cedečko* (< ang. *CD*);
 5. wzrost produktywności analitycznych kompozitów, np. bułg. *бизнесвиза, допингскандал, секс-туризм, фолкпеев*; mac. *сексбизнес*; pol. *business-informacje, fanclub, specuprawnienia, seksnowość*; ros. *фан-клуб, даун-клуб* ‘mesto, gde mnogo neinteresnykh i skuchnykh ludiej’; ukr. *секс-бізнес*; serb. *фанклуб*; czes. *fanclubačka, sexaféra, seksbyznys*.

Złożenia analityczne, szeroko wykorzystywane w tekstach SMP i reklamowych, przenikają zarówno do języka potocznego, jak i do innych stylów funkcjonalnych. Nowy typ złożenia, kompleksowo wyrażających pojęcia atrybutywne i sytuacyjność, jest tak produktywny, ponieważ odpowiada współczesnym zapotrzebowaniom użytkowników języka, zaspokaja potrzebę skrótowego nazywania złożonych pojęć, które w innym wypadku należałoby nazywać za pomocą analitycznych konstrukcji predykatywnych. Popularność tego nowego typu słowotwórczego, który daje duże możliwości tworzenia formalnie i semantycznie skondensowanych nazw, jest świadectwem działania ogólnej tendencji do ekonomiczności środków językowych.

Szerzenie się złożenia derywowanych bez interfiksów świadczy także o istnieniu w językach słowiańskich tendencji rozwoju w stronę analityczności. Wzrost produktywności złożenia analitycznych, będący skutkiem wpływu anglo-internacjonalizmów, pozwala dostrzec jeszcze jedną tendencję – do aglutynacji (zob. np. Демидов 2004).

Literatura

- АВРАМОВА Ц., 2003, *Словообразовательни тенденции при съществителните имена в българския и чешкия език в края на XX век*, София.
- АВРАМОВА Ц., 2009, *Прояви на интернационализация в словообразуването на българския книжовен език на границата между две хилядолетия*, [w:] E. Koriakowsewa (red.), *Przejawy internacjonalizacji w językach słowiańskich*, Siedlce, s. 77–88.
- БАРТ М.В., 2010, *Словообразовательные модели современного русского компьютерного жаргона*. Автореферат дис. канд. филол. наук, Курск.

- Борисенко В.В., 2007, *Перестройка в современном русском языке*, [w:] *Русский язык: исторические судьбы и современность: Труды и материалы III Междунар. конгр. исследователей русского языка* (Москва, 20–23 марта 2007 г.), Москва, s. 211–212.
- Бялэк Э., 2004, *Как говорят в российских СМИ. Норма и узус*, [w:] *Русский язык: исторические судьбы и современность: Труды и материалы II Междунар. конгр. ...*, s. 123–124.
- Григорьев В.П., 2005, *Светлое будущее «инговых форм» в поэтическом языке. Доклад на международной научной конференции «Художественный текст как динамическая система»* (19–22 мая, Москва 2005), <http://ifi.rsuh.ru/print.html?id=54839>.
- Демидов Д.Г., 2004, *Тенденции к агглютинации в русском языке*, [w:] *Русский язык: исторические судьбы и современность: Труды и материалы II Междунар. конгр. ...*, s. 134–135.
- Ефремова Е.М., 2011, *Полуаффиксы в составе многокомпонентных слов-композигов в современном английском языке*, „Вестник МГОУ. Серия: Лингвистика” nr 5, s. 83–86.
- Ильясова С.В., 2002, *Словообразовательная игра как феномен языка современных СМИ. Автореферат дис. д-ра филол. наук*, Ростов-на-Дону.
- Иноземцев В.Л., 2004, *Вестернизация как глобализация и „глобализация” как американизация*, „Вопросы философии” nr 4, s. 58–69.
- Казак М.Ю., 2012, *Креативный потенциал словообразования в современных медиатекстах*, [w:] А.П. Короченский, М.Ю. Казак, С.В. Ушакова (red.), *Журналистика постсоветских республик: 20 лет спустя. Сб. трудов Междунар. науч.-практ. конф. Белгород, 24–27 сентября 2012 г.*, Белгород, s. 288–295.
- КАРА-МУРЗА Е.С., 2000, *Рекламный стиль и функционально-стилистическая дифференциация современного русского языка*, [w:] *Журналистика в 1999 году. Тезисы научно-практической конференции*, ч. 5, Москва, s. 24–27.
- КОРЯКОВЦЕВА Е., 2008, *Інновації на периферії семантико-словообразовальної категорії*, [w:] Є.А. Карпіловська (red.), *Динаміка та стабільність лексичних і словотвірних систем слов'янських мов. Доповіді: Тематичний блок на XIV Міжнародний з'їзд славістів, 10.09–16.09.2008, (Охрид, Республіка Македонія. Український комітет славістів etc.)*, Київ, s. 99–115.
- КОРЯКОВЦЕВА Е., 2009a, *Интернациональное vs. национальное в словообразовательной системе: к постановке вопроса*, [w:] Е. Koriakowcewa (red.), *Przejawy internacjonalizacji w językach słowiańskich*, Siedlce, s. 179–199.
- КОРЯКОВЦЕВА Е., 2009b, *Об одном языковом маркере медиального скандала*, [w:] М.Л. Ковшова, Г.В. Токарев (red.), *Живодействующая связь языка и культуры: Дискурс. Текст. Культура*, Москва–Тула, s. 172–177.
- КОРЯКОВЦЕВА Е., 2012, *Об экспрессивном потенциале словообразовательных средств*, [w:] Р. Драгићевић (red.), *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима*, Београд, s. 141–152.
- Кудрявцева Л.А., Дядечко Л.П., Черненко А.А., Филатенко И.А., 2004, *Формирование и развитие языка массовой коммуникации в современном информационном обществе*, [w:] *Русский язык: исторические судьбы и современность: Труды и материалы II Междунар. конгр. ...*, s. 189–192.
- Лыков А.Г., 1976, *Современная русская лексикология. Русское окказиональное слово*, Москва.
- Мельникова А.И., 1962, *Об одной новой контаминированной модели сложения слов*, „Ученые записки МГПИ им. В.И. Ленина” 184, s. 51–59.

- Мельничук А.С. (red.), 1986, *Историческая типология славянских языков: фонетика, словообразование, лексика и фразеология*, Киев.
- Мешков О.Д., 1981, *О речевых композитах в современном английском языке*, „Иностранные языки в школе” пг 2, s. 57–67.
- Нешищенко Г.П., 2006, *К рассмотрению динамики языковой ситуации через призму процессов интеграции и дифференциации*, [w:] eadem (red.), *Глобализация-этнизация. Этнокультурные и этноязыковые процессы*. Кн. I, Москва, s. 38–68.
- Нешищенко Г.П., 2010, *Сопоставительное изучение славянских языков и его значимость для прогнозирования развития языковой системы*, [w:] E. Koriakowcewa (red.), *Aktualne problemy komparatystyki słowiańskiej: teoria i metodologia badań lingwistycznych*, Siedlce, s. 13–49.
- Петрухина Е.В., 2010, *Возможности, функции и конкуренты словопро-изводства в современном русском языке*, [w:] eadem (red.), *Новые явления в славянском словообразовании: система и функционирование. Доклады XI Международной научной конференции Комиссии по славянскому словообразованию при Международном комитете славистов*, Москва, s. 424–443.
- Русакова Е.Б., 2007, *Русский компьютерный социолект: формирование и функционирование. Автореферат дис. канд. филол. наук*, Калининград.
- Рыцарева А.Э., 2002, *Прагмалингвистический аспект интернациональной лексики (на материале английского языка). Автореферат дис. канд. филол. наук*, Волгоград.
- Рязанов В.Ю., 2000, *Особенности синхронных связей словосложения и аффиксации в современном английском языке: Полуаффиксация как один из путей их взаимодействия. Автореферат дис. канд. филол. наук*, Москва.
- Семенова М.Ю., 2007, *Принципы изучения лексики англоязычного происхождения в современном русском языке (к проблеме составления словаря англицизмов). Автореферат дис. канд. филол. наук*, Ростов-на-Дону.
- Соболева Е.Г., 2010, *Содержательные категории рекламного текста как основа для сопоставительных исследований (на материале русской рекламы)*, [w:] E. Koriakowcewa (red.), *Aktualne problemy komparatystyki ...*, s. 243–252.
- Сологуб О.П., 2002, *Усвоение иноязычных структурных элементов в русском языке*, <http://www.philology.ru/linguistics2/sologub-o2.html>
- Химик В.В., 2004, *Большой словарь русской разговорной речи. (Предисловие)*, Санкт-Петербург.
- Янович Е.И., 2006, *Словообразовательные новации современной русской речи в свете исторических тенденций развития русского языка (на материале текстов СМИ)*, www.elib.bsu.by/bitstream/123456789/5583/1/pdf
- Bosák J., 2003, *Procesy internacionalizácie dnes*, „Jazykovedný časopis” t. 54, nr 1–2, s. 3–15.
- Bozděchová I., 1997, *Vliv angličtiny na češtinu*, [w:] F. Daneš (red.), *Český jazyk na přelomu tisíciletí*, Praha, s. 271–279.
- Görlach M., 1998, *The usage dictionary of Anglicisms in selected European languages: a report on progress, problems and prospects*, „Barcelona: links and letters” nr 5, s. 209–221.
- Gryboszowa A., 2008, *Dylematy współczesnej kompetencji komunikacyjnej Polaków*, „Ling-Varia” III, nr 1, s. 43–48.

- GRZENIA J., 2006, *Komunikacja językowa w Internecie*, Warszawa.
- JADACKA H., 2001, *System słowotwórczy polszczyzny (1945–2000)*, Warszawa.
- KREJA B., 1993, O formancie -gate 'afery, skandal', „Język Polski” LXXIII, z. 1, s. 63–66.
- LOTKO E., 2003, Co a jak ovlivňují inovační procesy ve slovní zásobě (na materiálu češtiny, slovenštiny a polštiny), [w:] Z. Rudnik-Karwatowa (red.), *Procesy innowacyjne w językach słowiańskich*, t. 114, Warszawa, s. 101–115.
- MARTINCOVÁ O., SAVICKÝ N., 1987, Hybridní slova a některé obecné otázky neologie, „Slovo a slovesnost” nr 48, s. 124–138.
- MAXIMOVA T., 2002, *English in Russia*, [w:] M. Gorlach (red.), *English in Europe*, Oxford.
- MICZKA T., 2006, Dynamika tożsamości narodowych we współczesnym świecie, „Folia philologica macedono-polonica” t. 6, s. 159–188.
- MUHVIC-DIMANOVSKI V., 2005, *Neologizmi: Problemi teorije i primjene*, Zagreb.
- OHNEISER I. (red.), 2003, *Słowotwórstwo/Nominacja*, Opole.
- PÍSKOVÁ R., 2007, *Utvářenost lexikálních jednotek v komunikační oblasti informačních technologií*, Brno.
- PÍSKOVÁ R., 2012, *Derivace substantiv v současné češtině se zaměřením na komunikační oblast informačních technologií*, [w:] E. Koriakowcewa, J. Gardzińska (red.), *Aktualne problemy językoznawstwa słowiańskiego*, Siedlce, s. 153–162.
- PRZEJAWY: E. Koriakowcewa (red.), *Przejawy internacjonalizacji w językach słowiańskich*, Siedlce 2009.
- PRZYBYLSKA R., 2002, O najnowszym słownictwie polskim, „Polonistyka” nr 9, s. 516–520.
- STRAMLJIČ BREZNIK I., 2009, *Hibridizacija novejših slovenskih tvorjenk*, [w:] E. Koriakowcewa (red.), *Przejawy internacjonalizacji w językach słowiańskich*, Siedlce, s. 165–178.
- ŠTEBIH GOLUB B., 2012, *Okazionalizmi u hrvatskome publicističkom stilu*, [w:] P. Драгићевић (red.), *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима*, Београд, s. 419–433.
- WASZAKOWA K., 2005, *Przejawy internacjonalizacji w słowotwórstwie współczesnej polszczyzny*, Warszawa.
- WASZAKOWA K., 2009, *Internacjonalizacja polskiej leksyki – stan obecny, prognozy na najbliższą przyszłość*, [w:] E. Koriakowcewa (red.), *Przejawy internacjonalizacji w językach słowiańskich*, Siedlce, s. 11–28.
- WYRWAS K., 2006, Rywingate i pracoholik – derywaty sufiksalne czy złożenia?, www.poradnia-jezykowa.us.edu.pl/artykuly/KW_rywingate.pdf

SŁOWNIKI

- AHDEL: *The American heritage* dictionary of the English language. Fourth edition*, Houghton Mifflin Company 2000, www.bartleby.com
- LDCE: *Longman dictionary of contemporary English*, 1997.
- MWD: *Merriam-Webster dictionary*, www.m-w.com
- ССИС: *Современный словарь иностранных слов*, Москва 2005.

BAZY INTERNETOWE

- <http://www.textart.ru/baza/slogan/list.html>
- http://www.content-stroy.ru/base_slogan.html
- <http://www.sloganbase.ru>
- Databáze heslářů slovníků Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky – <http://lexiko.ujc.cas.cz/heslare/search.php>

Derivational resources of new functional styles in the Slavic Languages

Summary

In this paper, the author focuses primarily on several new functional styles, and such productive word-formative processes as compounding and affixation in modern Slavic languages. Minor processes like blending, clipping, and back formation are left aside. Based on large corpora and smaller hand-collected samples of electronic texts, the data has been drawn from advertising, daily press and the communicational sphere of information technology.

The author hopes to demonstrate that the functional side of word formation is significantly more complex than simple naming and/or syntactic recategorization, etc. This becomes particularly evident as one ventures beyond the rather stable area of the lexicon and its conventionalized word-stock, and begins to consider active coining of novel lexical items, something that depends heavily on contextual factors, including the semantic, stylistic, textual and social environments in which they occur. The very act of forming a complex word serves a specific purpose in the textual and/or situational context. It is often that particular and specialized functions can be discovered, many of a metacommunicative nature.

The paper aims to examine the processes of productivity and to highlight creativity in word formation with respect to functional discourse roles. Lexical creativity in journalism, advertising and electronic communication is employed in order to achieve certain stylistic effects, such as humour or irony. It is also a device to convey to the reader a sense of the author's learnedness, sophistication, distance, and so on. It manifests itself in puns and other kinds of word play, metaphorical extension, willful error and duplication of the role of an existing formation.

The article also deals with the evolution of specialized word-formative types of complex words, ones that lack a connecting vowel as a mean of expression of complex concepts of attributive and contextual content. Composition of a new type of complex words corresponds to a historical drift in formation of analytic and agglutinative lines in Russian.